

POETSKA ANTIDIJETA

(Čarna Popović: *Autokanibalizam*, Matica srpska, Novi Sad, 2010)

O značaju edicije Prva knjiga Matice srpske za srpsku književnost i razvoj mladih pisaca ne treba posebno pisati. Ali treba napomenuti, ako uzmemo u obzir nekoliko posljednjih godina, kada je u pitanju izdavaštvo u Srbiji, da je njen značaj možda još veći, pogotovo ako se zna da izdavači poezije polako posustaju; a da ni sa prvim zbirkama priča ili eseja/naučnih studija situacija nije ništa bolja. Kada govorimo o mladoj i mlađoj poetskoj sceni u Srbiji, uočljiva je dominacija autorki naspram njihovih kolega muškog pola. Ta činjenica najbolje je projektovana u ovogodišnji odabir autora, pardon, autorki Prve knjige. Dakle, sve su ženskog pola, mada nisu sve pesnikinje. Uređivački odbor je napravio veoma dobar i uravnotežen izbor donevši odluku da štampa dve poetske knjige, Marije Cvetković *Alogaritmije* i Čarne Popović *Autokanibalizam*, inovativan konglomerat poezije, proze i romana Jane Rastegorac *Isečak* i najzad studiju mlade naučnice Viktorije Krombholc *Ples po žici* posvećenu prozi Toni Morison. Interesantno je da dve poetske knjige značenjski, a pomalo i poetički, imaju potrebu za samofokusom, zatim i poetskom dekonstrukcijom, počev od naslova. Sve autorke rođene su posle 1980. godine, a najmlađa među njima je Čarna Popović koja je rođena 1989. godine u Pančevu.

Prikazivanje knjiga prvenaca uvek daje određenu slobodu tumačenja, ali krije i mnogobrojne zamke, upravo zbog toga što dalji pravci razvoja i ocene budućeg značaja na književnoj sceni veoma lako mogu biti iznevereni, ili pak otići u sasvim drugom pravcu. Takođe, čini mi se da je nezahvalno govoriti o poetskim uzorima, pa i o percepciji onoga što u prvim knjigama često ide tragom eksperimenta, poigravanjem stilovima i učitavanjem značenja od strane kritičara, a da toga u stvari i nema. Kada govorimo o prvoj knjizi poezije Čarne Popović, *Autokanibalizam*, situacija je ipak, na određen način specifična. Naime, navikli smo da prve knjige mogu da budu preterano sentimentalne ili da su na tragu intimnih emotivnih sazrevanja, pisane s manje ili više umešnosti, ali retko se dešavalo da naiđemo na pesme čije polazište nije emocija već inteligentna anticipacija situacija, samoanaliza i analiza, te na momente i dekonstrukcija sopstvene poetske projekcije. U ovom slučaju, često se iz svakodnevnice ili zamišljene poetske situacije produkuje i otvorena ironija. Naslov zbirke imaće pomalo nejasno značenje na početku, a sasvim drugo na kraju čitanja, pri čemu nikako neće biti zanemarena istoimena pesma unutar korica, iako se određene poetičke smernice mogu pronaći na nekoliko drugih mesta u tekstu. Takođe, neki nespretni čitaoci posvetu na početku zbirke mogli bi da pročitaju u pogrešnom ključu, jer je Čarna Popović posvećuje **maznohistima** – onima kojima je maženje mazohistička potreba/navika ili histeričnim mazohistima ili... Možemo da se igramo posvetom do sutra. Koliko treba da bi se od **maznohiste** stiglo do **mazohiste** mogu da pretpostave samo pažljivi čitaoci ili da budu pogrešno usmereni oni nepažljivi jer ova jezičko-značenjska igrarija

je u neku ruku bitna za ceo prvenac mlade autorke. Zašto? Zato što će se Popovićeva poigravati našom sposobnošću percepcije i značenjske raznolikosti do kraja. Uporno će nas i inteligentno zbunjivati iz pesme u pesmu, tražeći da se prema poetskom obrascu postavimo pre svega s racionalnog, a ne emotivnog stanovišta. Time, vrlo verovatno, razbija i naše stereotipe šta uopšte treba očekivati od poezije ili kako joj pristupiti s jednom novom, na drugačiji način senzibilisanom emocijom. Ukoliko kao čitaoci omanemo, desiće nam se da neke od pesama iz *Autokanibalizma* protumačimo upravo onakvim kakve one nisu – sentimentalne, preosetljive, ljubavne. A paradoksalno, one imaju u sebi i sentiment i specifičnu preosetljivost (koliko god ovo zvučalo kao diskutabilna konstrukcija) i jesu jednim delom ljubavne. Ali, u njima nema mladalačke patetike i ima veoma zrelog razmišljanja i zauzimanja stava prema drugome i drugosti, sve do zadiranja u neka od suštinskih pitanja seksualnosti.

Autokanibalizam je koncipiran u 4 tematska ciklusa nazvana: „Najbolje ništa“, „Idu dani“, „Hermeneutika“ i „Ovaj ciklus nema oštih zuba“. Ako bismo pogledali odnos snaga tj. broj pesama po celinama, prvi ima 7, drugi takođe 7, treći 8 i poslednji 19 pesama. Tematski i značenjski, četvrti ciklus je najraznovrsniji i tu je autorka svrstala nešto duže pesme, iako bi suštinski mogla postojati dva ciklusa, onaj pod nazivom „Idu dani“ i druge pesme. Po drugoj podeli, opet, izdvojili bi se ciklusi „Idu dani“ i „Hermeneutika“ koji se značenjski i stilski ipak delimično razlikuju od (pre)ostalih pesama. Četrdeset i jedna pesma, koliko ukupno ima *Autokanibalizam*, može se podeliti na nekoliko „kategorija“, na osnovu kojih se dalje mogu tumačiti značenja:

1. *pesme-priče*: „Iz samo jednog ugla“, „Autokanibalizam“, „MBS1“, „Vo Makedonija“, „1001 zašto 1001 zato“, „Burda“ (uglavnom iz 4. ciklusa);
2. *pesme-dnevnik*: ciklus „Idu dani“;
3. *pesme-dosetke*: „Krvotok ushićenog aplauza“, „Najduža pesma“, „Još duža pesma“, „Istetovirana krava na trbuhu paparaca“;
4. *pesme-igrarije*: „U svakom fićoku ti“, „Javno dobro“, „Kedar“;
5. *pesme-perspektive*: „Kofer“, „Čir“, „Letovanje na sankama“;
6. *pesme-situacije*: „Vlas poljupca“, „Čas anatomije“, „Kad te pogleda ili propadneš ili si frigidan“:

(setiti se ovog čitalačkog uputstva ako/kad uzmete knjigu u ruke).

I treba reći da pesme iz ciklusa „Idu dani“, kao i pesma „Vo Makedonija“, dolaze u posebnu potkategoriju *pesme-putopis*, te da na određen način odudaraju od drugih stihova. Takođe, mnoge pesme bi se mogle posmatrati, kao što je već pomenuto u prvom delu teksta, autopoetički, ali po sistemu grananja, odnosno na takav način da nam autorka nudi nekoliko autopoetičkih varijanti, ponovo iskušavajući našu čitalačku dosetljivost. Treba reći i da pesma koja značenjski zatvara knjigu, „Antidijeta“, sublimira čitavu ideju *Antikanibalizma*, ali na to ćemo se osvrnuti na kraju teksta.

Nakon početne (ne)zbunjenosti posvetom, stiže na red sledeće zbunjivanje. Prvi ciklus pod nazivom „Najbolje ništa!“ Da li ovo tumačiti kao paradoks ili ironiju? S obzirom na

odabir pesama, ipak malo više obeležavaju *prostor* ciklusa kao paradoks, a pravila fizike (iz pesme „4. Njutnov zakon“) i veštine (duhovnog) porađanja (iz pesme „Hermeneutika“) vode nas ka jednom životnom paradoksu da je od ništa najbolje to što je *ništa* tj. da se u poetskom svetu Čarne Popović susrećemo s najboljim ni iz čega, odnosno iz poetske misli. Sve mora biti svoja suprotnost, da bi došlo do značenjskog i životnog balansa. U neprestanom komešanju s drugim („4. Njutnov zakon“), neminovnost je i hteti i ne smeti, jer će i tvoje hoćeš i nečije nećeš otići u nepovrat: *privlači se silama/ koje ni fizika ne poznaje; hoćeš/ nećeš/ otišlo u nepovrat*.

Pesme koje se u ovom ciklusu ipak izdvajaju su „Letovanje na sankama“ i „Apokalipsa danas“. U kontrastu bahusovskog života i stanja sleđene kontemplacije, sve je okrenuto naopačke, pa i asocijacije i značenja opozicije leto/zima. „Apokalipsa danas“, pisana na tragu postmodernističke prakse, prati dva paralelna pesnička toka i isto takvo grafičko rešenje. U tom smislu je i najkompleksnija pesma u knjizi. Iznenadjujuće je to kako Popovićeva uspeva da do kraja drži konce jednog promišljenog koncepta. Značenja se neprestano uvijaju i prepliću u svojim odvojenim, paralelnim tokovima a da se istovremeno dodiruju u susretu dva pesnička subjekta. Mentalno prepoznavanje je apokaliptičan čin jer uništava ja i preobražava ga u drugost, dok se seku *nokti nad iluzijama/ a stvarnost nam se digla na jagodice*. Čin spajanja kao posledica ovog prepoznavanja, biće prelazak u sopstvenu negaciju, u *nesvesnost* sebe, oduzimanje racionalnog, dakle svesnog života koji autorka označava kao apokalipsu.

Drugi ciklus, „Idu dani“, neki će protumačiti kao ljubavnu jadikovku, međutim, Čarna Popović će i ovde dosledno razbijati svaku našu čitalačku potrebu da se uhvatimo za barem jednu slamku sigurnog značenja – sigurnog čitalačkog mesta. „Idu dani“ je dekonstrukcija stvarnosti, ali i dekonstrukcija ljubavnog odnosa, a opet i konstruisanje života na nečijem odsustvu u stvarnosti, u život mimo svih kategorija. Da prevedemo na razumljiv jezik, dnevnik odsustva drugog je stanje dosade i potreba da se stvarnošću istisne imaginarno prisustvo i neprestana okupiranost onim-koji-je-na-putu. Dimenzije misaonog i stvarnog putovanja koje prouzrokuje odvojenost postaje svet svakodnevnih rituala, i od prisutnog subjekta počinju da prave odsutnu osobu, a nesnalaženje sobom u jednini postaje kreacionistička vizija odsutnog sveta. Indikativno ili ne, ciklus sadrži 7 pesama i barem delimično mora da nas asocira na moć stvaranja bilo kog privatnog sveta u kojem je akter-čekalica svojevrtni demijurg.

Pesme iz „Hermeneutike“ su najsazetije i najbliže definiciji pesme-dosetke, i naići ćemo na nekoliko stihova na nivou aforizma, kao npr. *Kad fotoaparat ne bi postojao/ krava ne bi znala da je krava* (mada i dalje ne zna da je krava!), u pesmi „Istetovirana krava na trbuhu paparaca“ ili: *Površna sam/ a zadirem u detalje* u pesmi „Kultura u dekoru sveske“. Poslednji ciklus, „Ovaj ciklus nema oštih zuba“ sadrži nekoliko dužih i autentičnih pesama: „Iz samo jednog ugla“, „Autokanibalizam“, „1001 zašto 1001 zato“, „MBS1“, „San Majakovskog“, „Antidijeta“, ali su i druge pesme podjednako interesantne za razmatranje potencijalnih poetičkih odrednica mlade autorke. Zapravo, ovaj poslednji deo knjige je posebna celina i mogao bi se tumačiti i kao zbirka u zbirci. U ovom ciklusu je i pesma „Vo Makedonija“, sasvim drugačije pisana nego svi drugi stihovi jer dolazi iz realnog, putopisno-impresionističkog ambijenta, a značenjski najmanje kontrastivna i zbunjujuća po čitaoca. Tu su i pesme

„Džin u pidžami“ i „Čas anatomije“, a prva od navedenih dobar je primer promene perspektive iz ženskog lirskog subjekta u muški. Dolazimo i do momenta lirske travestije kroz potrebu autorke da menja ne samo perspektivu pevanja već i pol pevanja, naglašavajući u prethodnim pesmama suptilnu promenu muških i ženskih glasova i efekat zbunjivanja zbog promene *mesta*.

„Autokanibalizam“, po kojoj je nazvana zbirka, zapravo je pesma o drugome. Govorenje o drugome, i svest o smrti drugoga, zadire čak u trenutku u polje metafizike što inače nije tipično za Čarninu poetiku. Pa ipak, imaginarni dijalog subjekta i objekta prepun je naznaka erotike i topline, ali obraćanje objektu ukida subjekt tako da objekt postaje i subjekt, a da se na kraju, u emotivno-psihološkom nadmudrivanju samopojede! Pesma „MBS1“ je planinarska mini-oda s vrlo suptilnim komentarima naših čudi i naravi: *Mislim o Ćiri i već mi se vadi pile*, dok „Iz samo jednog ugla“ daje obrnut pogled na hedonističko viđenje života – pretpostavku kako bi svet u momentu nestao kada bi i samo jedna jedina osoba prestala da se bavi ne više ni onim bitnim životnim sitnicama već i krajnje banalnim: *Zamislimo da se sve fekalije vrate na/ mesto odakle sa kog su došle/ A nema ko da ih pokupi/ Ni WC papiri ne bi bili mnogo bitni*.

„Antidijeta“ donosi mnogo šta od poetičko-kontraške pozicije Čarne Popović i jeste možda zbog toga *prva među jednakima*. Ne mogu da izbegnem asocijaciju na one čuvene slatkiše iz popularnog filma o dečaku-čarobnjaku gde redovno postoje bombone s ukusom povraćke, trulog ili ubuđalog jer upravo ovde dolazimo do erotske konzumacije drugoga u suštoj suprotnosti od lepog, mirišljavog i idealnog. Treba to slikovito navesti u poređenjima: *sendvič s kečapom od tvoje krvi; musli od tvojih noktiju; pospemo mrvicama peruti; bubuljice – najnoviji sastojak u modernom kulinartvu*. Želja za drugim znači i kusanje delova drugog s podjednakim užitkom kao da se radi o najukusnijem jelu. Jasno je da tu nema govora o uzdržavanju ili brojanju kalorija. Najinteresantnije je to što značenjski dolazimo do dva opozitna autokanibalizma. Jedan odvodi u metafizičko samoukidanje dok ovde dolazimo do sjedinjavajućeg samoprežderavanja drugim tako da dobijemo esenciju ljubavi. Slaveći telesnost i netipičnost „kulinarskih sastojaka“ slavi se životnost i važnost fizikusa. Retko ćemo naći ovakve pesme u domaćoj književnosti.

Zbirku zatvaraju dve *telegrafske* pesme, „Najduža pesma“ i „Još duža pesma“, kao još jedan, sada poslednji u nizu prikrivanja tragova i *ograđivanja* autorke od napisanog. Međutim, bitno je to da „Još dužom pesmom“ bivamo pozivani kao čitaoci da se otrgnemo od svojih identiteta i definisanja identiteta autorke ne bismo li ih preveli u zajedničko, treće lice.

Prvenac Čarne Popović donosi, jasno je, nov i neobično sveže-autentičan glas na najmlađu pesničku scenu u Srbiji, ukidajući zaista poetsku antidijetu i pozivajući nas i na hedonizam i na poetsko sladostrašće, ali i na privikavanje na jasan, pametan, promišljen pristup pisanju pesama gde slike nisu prepuštene slobodnim asocijacijama već jasnoj nameri da se ima šta reći i da se zna način kako to treba reći. U tom smislu, zaista nastupa doba poetske antidijete, pa prijatno nam bilo svima.